

čprav pogosto tarča kritike iz skupnosti (kot pretirana, nezadostna, neredna), »v osnovi pojmovana pozitivno« (str. 80) in da »zlasti starejšim pomeni tudi dolžnost oziroma obveznost, ki se običajno izpolnjuje kljub nekdanjim sporom s pokojnikom« (str. 80). Obiskovanje grobov je raziskovala kot občasne obiske iz različnih vzrokov, kot komunikacijo z umrlim tudi po obdobju žalovanja.

Med drugim je bila pozorna na dogajanje ob 1. novembru v širšem pomenu. Praznik je v obravnavanem obdobju pomenil priložnost za dober zaslužek (predvsem s prodajo rož, različnimi storitvami, kot sta čiščenje, urejanje groba), tudi za nelegalnega, zato so bili dnevi okrog 1. novembra čas poostrelega nadzora inšpektorjev. Od predvojnih let so se vrstila poročila o krajah, tatvinah in – razen v 60. letih – o skrunjenju grobov, ki so spremljali ta dan. Obravnavala je kritiko pokopališč (porabništvo, težnje po izražanju socialnega in gmotnega položaja itd.), zlasti ob omenjenem prazniku, na katero je naletela v virih in v strokovni literaturi. Vendar sama ne obtožuje, ne graja in ne hvali; dogajanje v obravnavanem obdobju je spremljala s strokovno prizadevnostjo, ga analizirala in nanizala sklepe, pri tem pa ostala disciplinirana.

Grobovi izražajo dogajanje v naravi in družbi, gospodarske, socialne, kulturne razmere v okolju, družini in pri posamezniku, politične razmere v državi, njihovo obiskovanje in skrb zanje pomenita po mnenju avtorice način oziroma del ohranjanja pokojnikove istovetnosti v povezavi z družino, skupnostjo, nacionalno pripadnostjo. Ljudje so ob določenih priložnostih tako pred 2. svetovno vojno kot v zadnjih letih 20. stoletja čutili potrebo po okrasitvi groba v skladu z običaji, ki so jih gojili na svojih domovih (postavljanje božičnega drevesca ali prinašanje okrašenih smrekovih vej pred božičem, po 2. svetovni vojni pogosteje pred novim letom, pred 2. svetovno vojno in v 90. letih polaganje cvetnonedeljske butare ali blagoslovljenih oljčnih vejic na cvetno nedeljo, zlasti v zadnjem času (od 80. let) prinašanje in prižiganje sveč v obliki pirhov ob veliki noči). Upoštevala je posledice, ki sta jih imela v tem pogledu sprememba političnega sistema po 2. svetovni vojni in osamosvojitve Slovenije leta 1991.

Avtorica ni dopustila posploševanja, njeno izražanje je natančno in uporaba pojmov premišljena, utemeljitve prepričljive, ni se pustila zavesti splošno razširjenemu mnenju v javnosti, poudarjenemu zlasti v času, kot je 1. november. Bila je nanje pozorna in jih je raziskala, a pri tem opozorila na izsledke svoje raziskave, ki se morda razlikujejo od njih. »Tako tudi varljiv vtis, da gre predvsem se za en dan, ko sodobna, porabniška družba pokaže ves svoj blišč in bedo, in želje, prepojene z nostalgijo po navidezno preprostih, nedolžnih časih, večinoma niso utemeljeni. Če primerjamo predvojno in zdajšnjo ponudbo in povpraševanje, se izkaže, da je kritika razsipništva, razkazovanja z nagrobniki in okrasjem grobov starejšega izvora, le da je v povojnem času zaradi pomanjkanja ni bilo« (str. 98 - 99). Za brežiško pokopališče je ugotovila, da so »mrtvi pogosto še vedno deležni dogajanja v naravi in skupnosti, da dan spomina nanje kljub porabništvu še vedno pomeni zlasti praznik, poln pričakovanja tudi zaradi snidenja živih, vsaj družine, običajno pa tudi sorodnikov in znancev« (str. 99).

Avtorica nam s svojim delom sporoča, da so grobovi del življenja, da njihova podoba ni konstanta, ampak se spreminja glede na razmere, od katerih je odvisna; da so vez med živimi in med živimi in mrtvimi (v Brežicah na primer na rodbinski grob prinesejo šopek s sorodstvenih slavij). Pa ne le z delom, ki ga tokrat omenjamo, tudi s strokovnimi prispevki v Glasniku Slovenskega etnološkega društva (38, Ljubljana, 1998, št. 1, 2, str. 12-21), Etnologu (n. v. 9 (60), Ljubljana, 1999, št. 1, str. 145-162) in v knjigi Tihi pomniki minljivega časa (ur. Neva Brun, Marjan Remic, Ljubljana, 1999, str. 30-35).

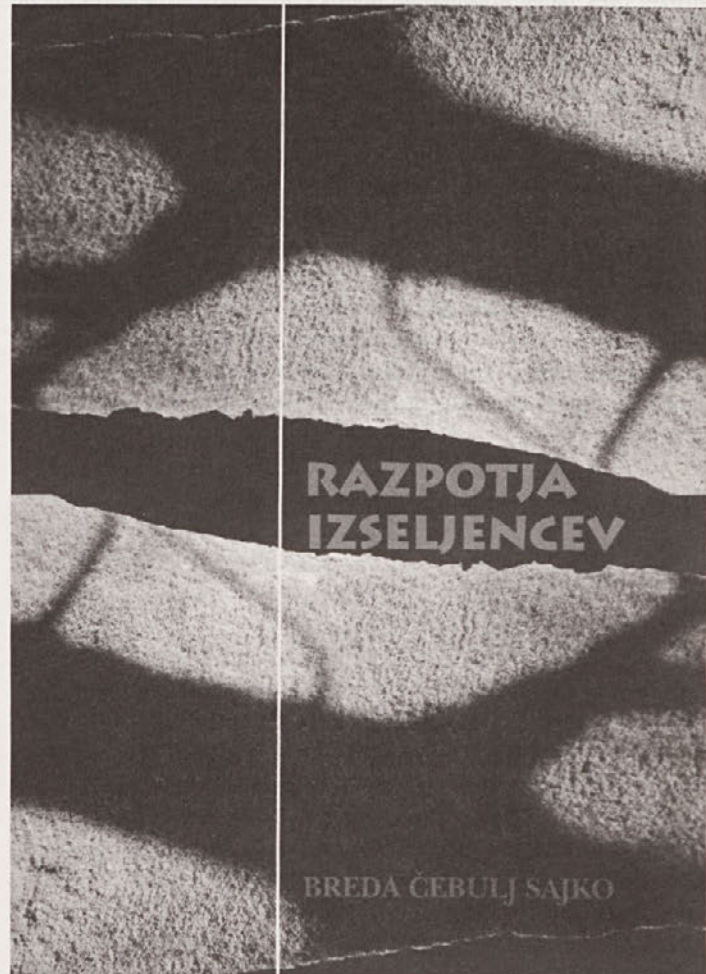
Recenzija/1.19

dr. Zvone Žigon

Breda Čebulj Sajko: Razpotja izseljencev

Zadnjo knjigo etnologinje dr. Brede Čebulj Sajko *Razpotja izseljencev - Razdvojena identiteta avstralskih Slovencev* (Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana, 2000) lahko razumemo tudi in predvsem kot zadnje v nizu del, v katerih je prikazano njeno dolgoletno spremljanje zanimive in obširne tematike avstralskih Slovencev in »obnašanja« njihove narodne identitete v specifičnih izseljenskih razmerah.

V prvi knjigi s to temo - *Med srečo in svobodo: Avstralski Slovenci o sebi* (Ljubljana, 1992) - avtorico zanima proces izseljevanja iz Slovenije v Avstralijo do trenutka naselitve v novi deželi. V knjigi *Etnologija in izseljenstvo: Slovenci po svetu kot predmet etnoloških raziskav v letih 1926-1993* (Ljubljana, 1999) se dr. Čebuljeva posveča predvsem teoretski analizi odnosov med etnološko znanostjo in vprašanji etnične identitete ter izseljenstvom, pri čemer posveča pozornost predvsem utemeljevanju avtobiografske metode znanstvenega dela, v »Razpotjih« pa se vrača k izseljencem in preučuje procese, ki spremljajo njihov vsakdanjik, vprašanja, povezana z njihovim doživljanjem lastne »slovenskosti« in »avstralskosti«. V tem smislu je zadnje delo značilno »življenjsko«, ilustrativno, biografije ali bolje »življenjske zgodbe«, nanizane v

njem, moramo brati in razumeti predvsem v kontekstu nadaljevanja prve knjige.

Delo *Razpotja izseljencev* je sad večletnega terenskega dela, podkrepjenega z ustrežno strokovno literaturo in izsledki preučevanja arhivov izseljenskih društev in zasebnikov. Bogati ga informativen in zanimiv zgodovinski povzetek naseljevanja v Avstraliji in spreminjanja avstralske imigracijske politike. Posebnosti slednje je čutiti v mnogih izsekih iz pripovedi posameznikov. Te so zelo ilustrativne in zanimive ter zaradi svoje avtentičnosti v marsičem presegajo informativno vrednost kvantitativnih raziskav. Bralcu namreč neposredno približajo vsakdanje srečevanje izseljencev z vprašanji lastne (etnične) identitete. Deli pripovedi so sicer morda prepogosto vpeti v nosilno besedilo, kar ga lahko razdrobi in lahko zamegli bistvo sporočila, nevesčemu bralcu pa dodatno energijo jemlje še zapis izpovedi v pogovornem jeziku – gre za preučevanje prilagajanja večinski družbi, zato govorčeva uporaba tega ali onega slovenskega narečja v tem primeru nima vloge.

Avtorica pri opisu prvih let prilagajanja razlikuje tri glavna obdobja v imigracijski politiki avstralske države: obdobje asimilacijske politike, obdobje integracije (kot blažje oblike) in multikulturalizma. Pri slednjem povzema slikovito ugotovitev J. Collinsa (1988: 232), da je prišlo do prehoda od politike »talilnega lonca« k »skledi solate z različnimi začimbami«, torej do dopuščanja etnične drugačnosti. Avstralski multikulturalizem, ki se začel z letom 1977, je danes vzor sožitja različnih kultur.

Podobno kot raziskovalci izseljenstva na drugih geografskih območjih tudi dr. Čebuljeva pri priseljenjskih etničnih skupnostih opaža notranjo segregacijo na političnih osnovah, pri čemer slovenski priseljenci niso izjema.

Besedilo nas spretno prepelje od obdobja prilagajanja večinski družbi prek njene priseljenjske politike do pojava dvojnosti etnične identitete (slovenskih) priseljencev v Avstraliji. V tej luči je treba povzeti ugotovitev, da jezik ni več simbol etnične identitete.

V zadnjem delu knjige so zapisane »štiri zgodbe za konec« (tak je tudi naslov poglavja), ki so, tako kot že omenjani izseki, v svoji enkratnosti, avtentičnosti in svojstvenosti dragocen dokument. Čeprav gre za zgodbe iz že oddaljenih 80. let, je njihova sporočilnost neokrnjena, k dokumentarni vrednosti dela pa pripomorejo tudi številne fotografije.

Knjiga *Razpotja izseljencev – Razdvojena identiteta avstralskih Slovencev* je dobrodošlo branje – tako za poznavalce izseljenstva, ki bodo med branjem поблиže spoznali avtoričin avtobiografski raziskovalni pristop, kot za »laike«, ki se bodo skozi zapise pripovedi lahko vživeli v izseljensko (razdvojeno?) dušo in jo zato laže in bolje razumeli.

Recenzija/1.19

dr. Rajko Muršič

Božidar Jezernik: Kava

Zgodovina številnih zanimivih osebnosti in ovir, s katerimi se je srečevala grenka črna pijača, imenovana kava, na svojem zmagovitem pohodu iz Arabije Feliks okrog sveta, ki ga ni uspel zaustaviti niti muhtasib svetega mesta Meka Ljubljana, Rokus, 1999, 232 str.

Za današnje umevanje pisnih navad nenavadno dolg in poetično obarvan podnaslov knjige je sam po sebi najboljša ilustracija tega, kar lahko bralci najdejo v knjigi, obenem pa je zastavljen kot uganka (Kdo neki je muhtasib iz Meke, ki bi lahko preprečil, da bi kava postala to, kar je danes?), katere odgovor se skriva nekje na poti med arabskim vinom (uvodno poglavje) in slovensko narodno kavo, ki diši kot vrtna roža (sklepno poglavje). Ko preletimo naslove poglavij temno rjave knjige o kavi, nas zadeva dokončno pritegne: komu pa ne bi zacingljali kruguljčki radovednosti ob naslovih poglavij, kot so Plešče kože in zaspani menih, Čarobni napoj svetega puščavnika, Ob kavi (in tobaku) odpove še Lockov aksiom, Turškega sultana neizprosna vojna proti črni sovražnici spanja in ljubezni, Črna kot hudič, vroča kot pekel, Neokusna kot Racinova poezija ali Kako je pogumni Poljak rešil Dunaj turške nevarnosti? Jezernikovo delo je nastajalo skoraj dve desetletji. Zamisel zanj je bila logična: kaj se skriva v tej črni tekočini, smo se spraševali pred dvema desetletjema, ko je začelo v nekdanji Jugoslaviji nenadoma primanjkovati kave, ljudje pa so je pili še več kot pred tem, ko jo je še bilo mogoče – po, za takratne čase, kolikor toliko znosni ceni – kupiti v trgovinah. Množice so hodile po kilogram kave v najbližje trgovine čez našo severno in zahodno mejo (toliko jo je bilo dovoljeno prenesti čez mejo brez carine) ter jo pošiljale ali prenašale v prav brezhibno organizirani neformalni distribucijski mreži po vsej državi. Bilo je noro.

Tako noro kot takrat, ko so se s kavo prvič srečali na Arabskem polotoku. In tako kot povsod, kamor je prišla. Opisi sprejemanja, zavračanja, oboževanja in zaničevanja kave so raztreseni po različnih virih, toda vzorec, ki spremlja kavo, je enak: navdušenje ljudstva in skrbi nekaterih dušebrižnikov nad njegovo usodo, ker se vdaja njenim čarom. Božidar Jezernik je zbral kopico informacij z različnih delov sveta (večinoma pa z večno zoperstavljenih koncev Orienta in Okcidenta ter, na koncu, tudi z domačega dvorišča) in primerjal različne načine sprejemanja ter nadaljnje usode te črne tekočine skozi prostor in čas. Kava spregovori o svoji usodi skozi usta in opise kronistov, popotnikov, vladarjev, podložnikov, meščanov, kmetov, duhovnikov, cenzorjev, vojakov, šolnikov in drugih. Pripoved je vijugava, ves čas napeta in privlačna, sledeč redakcijski roki avtorja, ki se izogiba moralističnim komentarjem, čeprav njegova tekoča pripoved ves čas diha z avtorjevo polno zavzetostjo in strastjo.

Jezernikove pripovedi o kavi ni mogoče enostavno uvrstiti v predalčke delitev med strokami, kot jih poznamo pri nas. Še najbližja je klasičnim orisom posameznih kulturnih pojavov francoske strukturalne šole (na primer Barthesovim), vendar brez izpostavljenega strukturalnega aparata. Pripoved ni niti etnografska niti opisno zgodovinska, ni niti literarna niti suhoparno analitična,